A győzelem fegyverei

kolibri könyvek

Móra

MATTHAEIDESZ KONRÁD

A győzelem fegyverei

KOLIBRI KÖNYVEK
MÓRA KÖNYVKIADÓ

RAJZOLTA KONDOR LAJOS

A BORÍTÓT SZABÓ ÁRPÁD TERVEZTE

Tisztelettel ajánljuk könyvünket a hősök emlékének, akik népünkért áldozva életüket, hazánk földjében névtelen sírban nyugszanak.

Harmincöt éve, 1945. április 4-én befejeződtek a felszabadító harcok hazánk területén. A szovjet hadsereg fegyverei véget vetettek a fasiszta rémuralomnak, s új korszak nyílt a magyar nép történelmében: népi demokratikus fejlődésünk korszaka.

Azok a hősök, akik hazánk felszabadításáért harcoltak, ma már idős emberek, hajdani fegyvereik, megfakult egyenruháik múzeumi tárgyak. Az eltelt évek halványabbá tették emléküket. A mozifilmekben, tévéjátékokban egyre kevesebb az eredeti eszköz, felnőtt egy nemzedék, amely csupán a történelemkönyvek fényképei s a fennmaradt korabeli filmfelvételek alapján idézheti fel a sorsdöntő harcok haditechnikáját. Nekik s a most felnövekvő, még fiatalabb generációnak szánjuk a győzelem fegyvereinek mostani seregszemléjét.

A fegyverek, harci eszközök, egyenruhák teljes arzenálját nehéz volna bemutatni egy vékonyka könyvben, ezért csak a legfontosabbak, legérdekesebbek, legújszerűbbek közül válogattunk.

A korabeli fasiszta propaganda nem győzte ócsárolni a szovjet hadsereg felszerelését: korszerűtlennek, elmaradottnak kiáltotta ki. S mégis ezek a fegyverek lettek a győzelem fegyverei; ezekkel állították meg s késztették megadásra a modern technikával felfegyverzett, támadásra kiképzett, világhódításra indult német SS- és Wehrmacht-hadosztályokat. Mert a több évig tartó háború közben megmutatkozott a szovjet fegyverek számos erénye. Hogy gyártásuk, használatuk egyszerű, kiválóan megállják helyüket a legszélsőségesebb időjárási viszonyok közepette, a legnehezebb terepen is. S megmutatkozott a fegyverforgatók hősiessége is – a honvédő, felszabadító harcát vívó ország népének s a nemzetközi antifasiszta összefogásnak hihetetlen ereje.

Kézifegyverek. Azokat a fegyvereket nevezzük kézifegyvereknek, melyek viseléséhez, működtetéséhez csupán egy ember szükséges. A kézifegyver a történelem során mindig hozzátartozott a katona ábrázolásához, nemcsak harci eszköz, hanem szimbólum is volt. (A kardviselés joga legtöbb helyen csak a kiváltságosokat illette meg, és a sokáig érvényben levő hadijog szerint, kiváltságként, a tisztek hadifogságban is megtarthatták oldalfegyverüket.)
A hazánkat felszabadító szovjet harcosok sokféle fegyvert használtak – azonos rendeltetésűekből is több típust –, önvédelmi fegyverüktől kezdve a géppuskán át a lángszóróig. Felszerelésükhöz tartozott a gázálarc is, mely gáztámadás esetén védelmet nyújtott használójának.

1. Pisztoly. A közelharc önvédelmi fegyvere. A tisztek viselték, s ezzel szerelték fel a nem gyalogsági fegyvernemet is: a légierő és a páncélos csapatnemek katonáit. A szovjet hadsereg főleg a TT-pisztolyt használta (nevét tervezőjéről és arról a városról kapta, ahol gyártását megindították: Tula-Tokarev). Értékét igazolja, hogy a háború után több hadsereg is rendszeresítette, és gyártását több ország, így hazánk is átvette. A fegyver súlya 94 dekagramm, tárjába 8 lőszer fér. Könnyen kezelhető, megbízható harceszköznek bizonyult.

2. Kézigránát. Robbanótöltettel ellátott közelharceszköz, melyet kézi erővel hajítanak a célba.
Két típusát különböztetjük meg; a támadó és a védő kézigránátot. A támadó kézigránát nyeles volt, robbanótöltetét lemeztestbe helyezték el, így viszonylag kis repeszhatása volt, nem veszélyeztette a kevés védelmi eséllyel támadó katona épségét.
Védő gránát az úgynevezett kukorica- vagy tojásgránát (alakja miatt ragadt rajta ez a név). Öntöttvas testének nagy volt a repeszhatása. Fedezékből hajították el. Több kézigránátot összekötve eredményesen használtak harckocsik, főleg azok lánctalpa ellen.

1. tábla

A szovjet hadsereg nagy tömegben használt önműködő fegyvereket. Az önműködő fegyverben a lőpor felrobbanásakor keletkező gáz nemcsak a lövedéket röpíti ki, hanem a fegyver újratöltésére is szolgál. Így biztosítani lehet a tüzelés folyamatosságát.

1. PPS géppisztoly. Ez a fegyver volt a szovjet gyalogság legjellemzőbb fegyvere, a kedélyes „gitár" elnevezéssel került a köztudatba. Főként a közelharc és a városi harc félelmetes harceszköze volt. Súlya mindössze 4,1 kg volt, hossza 84 cm. Kerek „dobtárába" 71 db, 7,62 milliméteres pisztolylőszer fért. Ívtárába 35 db hasonméretű lőszer fért el.
A fegyvert Spagin tervezte 1940-ben, de egyes országokban még napjainkban is használják.

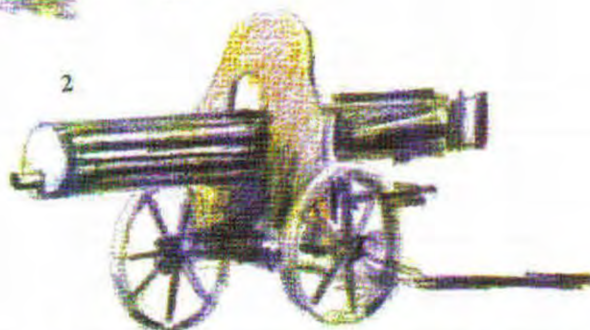
2. Géppuska. A modern gyalogság leghatásosabb sorozatlövő fegyvere. A szovjet hadsereg a Makszim és a Gyegtyarjev típusokat használta. A fegyver kezelőjét az ellenség tüzétől páncéllemezzel védték. Járművön vagy kerekein húzva szállították, légi és földi célok ellen egyaránt használták.

3. Karabély, puska. A szovjet hadsereg főleg a Tokarev által tervezett puskát használta. A puskát a karabélytól a csőhossz különbözteti meg. A karabélynak rövidebb a csöve, így a mozgás könnyebb vele, lőtávolsága viszont ezért kisebb.
Mindkét fegyver csövére szuronyt lehetett felszerelni, aminek a közelharc során volt nagy jelentősége. Lőszere 7,62 mm átmérőjű volt, csak egyes lövések leadására volt alkalmas.

4. Lángszóró. Az egyik legfélelmetesebb fegyver, amely a katona hátán szállított magasnyomású tartályból 20–30 méter távolságra 1000 fok körüli égő vegyszert lövellt ki. Elsősorban zárt ellenséges tűzfészkek, támpontok ellen használták.

2. tábla

4

2

1

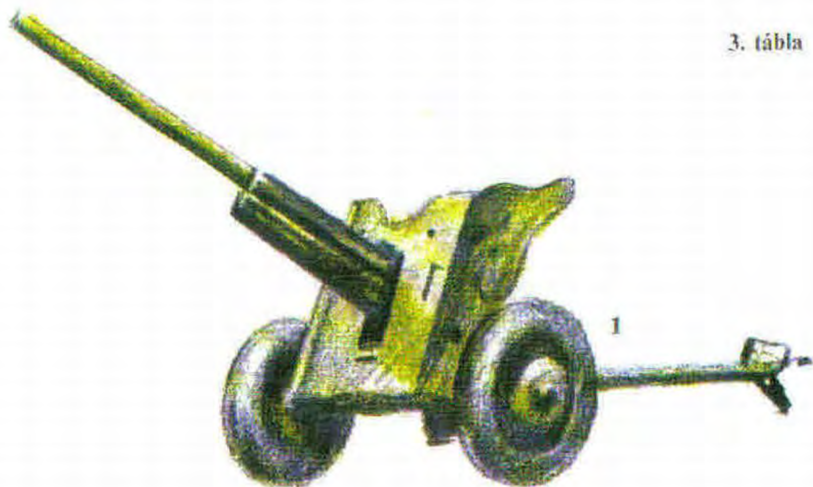

3

Tüzérség. Az orosz történelem háborúi során a tüzérség nagy tekintélyt vívott ki. A Vörös Hadsereg a későbbiekben folytatta, majd továbbfejlesztette ezeket a hagyományokat.
A második világháborúban a légierő előretörésével csökkent ugyan a tüzérség szerepe, de – főként a háború elején, amikor a német légi fölény még állandó volt – óriási felelősség hárult a szovjet tüzérségre. Elsősorban a légvédelemben és a páncélelhárításban. (Az előbbi a moszkvai, az utóbbi a sztálingrádi, majd a kurszki csatában bizonyult döntő jelentőségűnek.)
Hazánk területén a szovjet tüzérséget elsősorban az ellenség védelmi rendszerének rombolására, tűzeszközeinek lefogására, páncélosainak pusztítására alkalmazták.
A szovjet hadiipar megfelelő bázist nyújtott a tüzérség számára: közel félmillió löveget, aknavetőt gyártott a háború során.

1. 45 mm-es páncéltörő ágyú. E kis űrméretű fegyvert a háború kezdetén hatékony páncéltörő eszközként használták a németek ellen. Később az erősebben páncélozott harckocsikkal szemben már nem bizonyult hatásosnak, de egyéb célpontokra a gyalogság továbbra is használta. Könnyen mozgatható, pontosan tüzelő fegyver volt. 1,43 kg súlyú, gránátját 4200 méterre lőtte el. Az 1200 kg súlyú löveget rohamban a gyalogság tolta előre, menetben lovakkal, illetve könnyű gépkocsikkal vontatták.

2. ZISZ–3/7,62 mm-es páncéltörő ágyú. A második világháború vitathatatlanul egyik legjobb páncéltörő lövege. Több előzetes változat után az ismert típus Grabin tervező munkája alapján 1942-ben került végleges formájában a csapatokhoz. A 4,2 kg páncélgránátjával mindvégig ki lehetett lőni a német páncélosok valamennyi típusát, de 13 000 méteres lőtávolságával alkalmas volt közvetett, szemmel nem látható célok leküzdésére is. Ezt a löveget építették be a második világháború legjobb páncélosába, a T–34/76-ba, valamint a SZU–76 rohamlövegbe is.

3. tábla

2

Lövegek. Minden 20 mm-t meghaladó űrméretű fegyvernek ez a neve. Nagyon sokféle változatuk alakult ki a haditechnika fejlődése során. Közülük több – a 3. táblán ismertetett páncéltörőktől speciális feladatokat betöltő, olykor fél métert is meghaladó kaliberű nehézlövegekig – megtalálható volt a szovjet hadsereg arzenáljában is. A robbanótöltet mennyiségét meghatározó űrméreten kívül nagyon fontos jellemzője minden lövegnek az űrméret és a csőhossz aránya, hiszen hosszabb csővel azonos lövedék esetén messzebbre lehet lőni, a közelebbi célokat pedig más röppályán érik el a különböző csőhosszúságú lövegek lövedékei. Az ágyú csöve több mint harmincszor hosszabb a cső űrméreténél. A *tarack*nál ez az arány 12–25-szörös, az ennél rövidebb csövű lövegeket pedig *mozsár*nak nevezzük. A szovjet hadsereg a hazánk felszabadításáért folytatott harcokban a lövegek valamennyi változatát alkalmazta.

1. 122 mm-es löveg. Az egyik legelterjedtebb lövegtípus volt a szovjet hadseregben. A 7 tonnás szerkezet viszonylag könnyen mozgatható, szükség esetén lovakkal is vontathatták. Alkalmas volt közvetlen célok leküzdésére is, főként a moszkvai és a sztálingrádi csatákban lőtték velük eredményesen a német páncélosokat, de kb. 20 km lőtávolsága és 25 kg-os lövedékeinek robbanóereje lehetővé tette, hogy elsősorban nagyobb erődítmények, esetleg megerősített városok ostrománál, közvetett irányzással nagyobb távolságból készítsék elő a támadó páncélosok és a gyalogság rohamát. Ez a típus gyakran szerepelt háborús felvételeken, filmen.

2. 122 mm-es tarack. Ennek a lövegnek az előzővel megegyező űrméretű lőszere azonos robbanóerőt biztosított. A kisebb, kb. 12 km lőtávolságot ellensúlyozta a löveg kisebb önsúlya, gyorsabb és könnyebb vontathatósága. Ez különösen nehezebb terepszakaszokon jelentett könnyebbséget. Meredekebb röppályáját elsősorban takart célok esetében lehetett jól felhasználni.

4. tábla

1

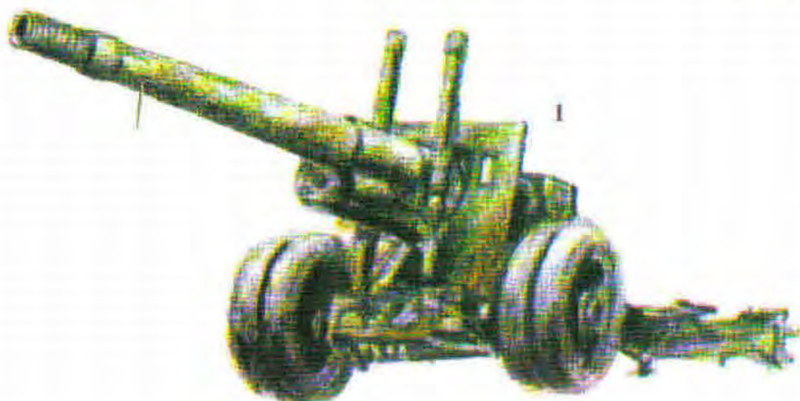
2

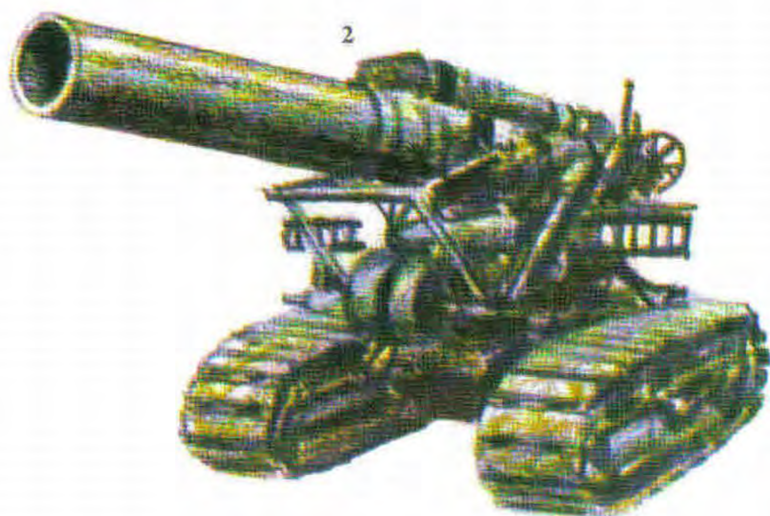
A második világháború idején a nehéztüzérség néhány fajtája háttérbe szorult. A túlsúlyos lövegek nehézkességük miatt könnyen váltak az ellenséges tüzérség és légierő áldozatává. Eltűntek tehát a vasúti sínekre szerelt, olykor 60 cm kaliberű lövegek. Elvétve kísérleteztek már csak 40–60 cm űrméretű óriás lövegekkel, csupán a háború előtt épített erődítményrendszerekben és páncélozott csatahajók lövegtornyaiban voltak láthatók ilyen monstrumok. A német hadvezetés a nehéztüzérség feladatát eleinte főleg a célra pontosan rárepülő Ju–87 Stuka zuhanóbombázó gépekkel, a szövetségesek pedig az óriási bombaterhet hordozó légiflottával kívánta megoldani. A szovjet hadsereg légiflottájának fő erejét elsősorban a vadászgépek és a csatagépek képezték, így a szovjet hadseregben nagyobb szerep jutott a nehéztüzérségnek.

1. 152 mm-es löveg. A szovjet nehéztüzérség egyik legalapvetőbb fegyverfajtája. 1937-ben rendszeresítették, a hazánk területén folyó harcokban főleg az 1943-ban módosított típust használták. A löveg tervezői igyekeztek egyesíteni az ágyú és a tarack előnyeit, így a löveg önsúlya alig haladta meg a 122 mm-es ágyú súlyát. Lőtávolsága valamivel rövidebb (kb. 17 km), ám páncélgránátjának súlya majdnem fél mázsa. Ez a félelmetes fegyver 3–4 lövést tudott leadni percenként.

2. 203 mm-es tarack. Az első világháború tapasztalatai alapján rendszeresítették a szovjet hadseregben, 1931-ben. A Nagy Honvédő Háborúban is használt, rettegett fegyver volt. Hogy több mint 17 tonna súlya ellenére biztosan mozgatható legyen, a löveget lánctalpakra szerelték. Így is legfeljebb 15 km/óra sebességgel lehetett vontatni; ezt a feladatot legtöbbször a jól bevált Sztalinyec lánctalpas traktorokkal látták el. Lőtávolsága a könnyebb – száz kilogrammos – lövedék esetén 18 kilométer, ám ezt a löveget legeredményesebben a 146 kg-os betontörő lövedékkel használták. Tűzgyorsasága aránylag kisebb, kétpercenként adott le egy lövést.

5. tábla

Aknavetők. A második világháború során a nehézkes ágyúmonstrumokkal szemben előtérbe kerültek a látszatra korántsem olyan félelmetes külsejű aknavetők. Ennek a lövegnek tartozékai egyszerűek: egy sima cső, egy állvány, egy talpazat és egy irnyítóberendezés. Kisebb űrméretű fajtáit – mint a gránátvetőnek nevezett, 50 mm-es aknavetőket – szétszedve akár a vállukon is szállíthatták a katonák. Pillanatok alatt felállítható és tűzkész állapotba hozható, kezelése nem igényel különösebb szaktudást, ugyanakkor nagyon pontosan lehet vele lőni. Az aknavetők lőtávolsága rövid. A lövedékek röppályája meredek, ami főként utcai harcokban és jó fedezéket biztosító terepen volt előnyös. Az aknavetőt elsősorban az ellenség élőerejének megsemmisítésére használták, de célzási pontossága miatt alkalmas volt géppuskafészkek, kiépített tüzelőállások leküzdésére is. Ugyancsak aknavetőkkel semmisítették meg az ellenség rádiósok által bemért parancsnoki pontjait vagy híradó központjait.

1. 82 mm-es aknavető. A szovjet hadseregben 1937-ben rendszeresítették. Önsúlya 41 kg, 3,35 kg gránátjaiból 25 darabot tud percenként maximum 3100 méterre kilőni.

2. 120 mm-es aknavető. Ezt a fegyvert már kerekeken, lóval vagy könnyűgépkocsival vontatták, súlya 282 kg, percenként 15 lövés leadására alkalmas, a kilőtt 15,9 kg-os lövedék maximálisan 5500 méterre repült. 1941-től használták.

3. 160 mm-es aknavető. A legnagyobb űrméretű aknavetőt 1943-ban rendszeresítették a szovjet hadseregben. Súlya 1170 kilogramm volt, és mintegy 40 kilogrammos lövedékét több mint 5 kilométer távolságra tudta eljuttatni. Percenként 3 lövésre volt képes. Vontatni viszont 50 km/óra sebességgel lehetett, ami a gyors előnyomulások esetén hasznos tulajdonság. Töltése a többi aknavetővel ellentétben, hátulról történt.

6. tábla

Katyusa. A második világháború tüzérségi fegyverei közül a szovjet hadsereg sorozatvetője, a híres katyusa jelentette a legnagyobb előrehaladást. A nagy űrméretű lövegek nehezen mozgathatók, nehezen álcázhatók voltak, tüzelőgyorsaságuk pedig alacsony, így csak az első lövésük hatott váratlanul, az ellenségnek bizonyos ideje maradt a bemérésre, a támadó löveg megsemmisítésére. Ezért hatott villámcsapásként, amikor a szovjet hadsereg bevetette a katyusákat a kezdeti sikerek után magabiztosan, nagy tömegben támadó német csapatokkal szemben. Azok megdöbbenve tapasztalták, hogy erős fénnyel és sivító hanggal kísérve, lövedékek tucatjai zúdulnak rájuk rejtett állásból, ahol bizonyára komoly tüzérségi erő tartózkodik. A valóságban ezen a helyen egy vagy két teherautó állt, platóján az azóta ismertté vált kilövőállvánnyal, amely elektromos indítással 15–20 másodpercenként, a sorozatvető típusától függően, 12–48 darab, szilárd hajtóanyaggal működő rakétalövedéket röppentett több kilométeres pályára. A célzási pontosság rosszabb volt, mint a hagyományos ágyúké, de a kilőtt rakéták nagy tömege ellensúlyozta ezt. A németek hamarosan megtanulták ismerni, rettegni ezt az új típusú fegyvert, mely nevét a népszerű katonadal Katyusájáról kapta.
Magyarországon ezt a fegyvert Sztálin-orgonának is nevezték. Nemcsak az orgonasípokként egymás mellé sorakozó kilövősínek miatt, hanem a lövedékek különösen vijjogó, magasságát állandóan változtató hangja alapján is. A katyusa előre jelezte az egész tüzérségi fegyvernem újjászületésének útját. Korábban a tüzérségi lövedéket a lövegcsőben történt robbanás ereje hajtotta előre, aminek felső határát megszabták a cső méretei. A katyusák azonban rakétahajtóművel működtek, így indításukhoz elég volt egy könnyű állványzat. A második világháború folyamán a rakétafegyverek több változatát is kipróbálták, azóta pedig a modern távközlés, távirányítás és a számítógépek nyújtotta lehetőségeket felhasználva, a modern rakétatüzérség egyik legfontosabb stratégiai fegyverneme lett.

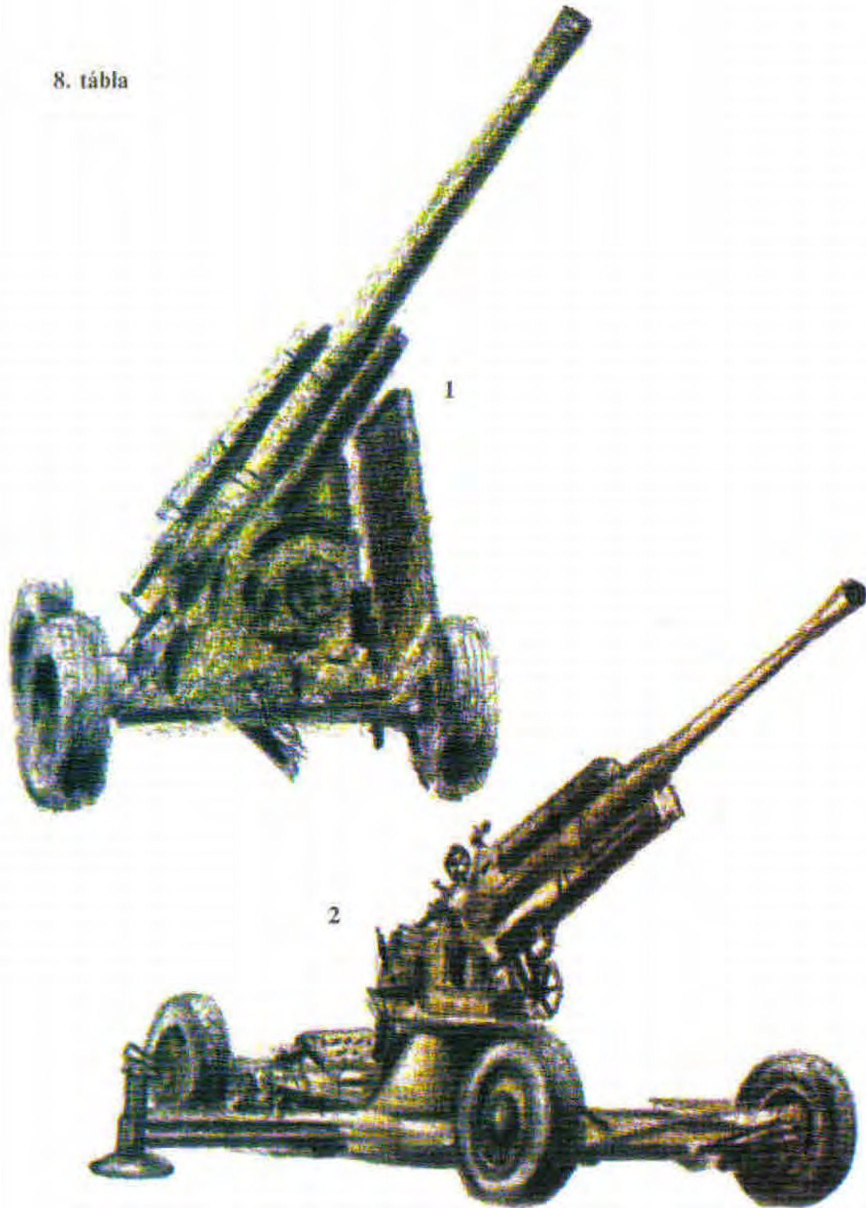

Légvédelmi lövegek. A légvédelmi tüzérség jelentősége együtt növekedett a légierőével. Kezdetben a földi célok leküzdésére készült fegyvereket használtak a repülőgépek ellen is, csak később fejlesztették ki a nagy tűzgyorsaságú, nagy szögben, gyorsan, pontosan mozgatható légvédelmi ágyúkat. A légvédelmi fegyvereket elsősorban űrméretük alapján különböztetjük meg. 40 mm-ig (ide tartoznak a légvédelmi géppuskák is) könnyű, 100 mm-ig közepes, ezen felül nehéz légvédelmi fegyverekről beszélünk. A légvédelem tartozékai voltak a fényszórók, a lehallgatók, lokátorok is.
A harcászati szakírók általában honi és kivonuló légvédelmet különböztetnek meg; az elsőnek a feladata a városok, különböző objektumok védelme, a másodiknak pedig a harcoló alakulatok légterének a biztosítása. Ennek a két feladatnak különbözősége a fegyvereken is látható. A honi légvédelemnek többnyire magasan repülő bombázókkal, a kivonulóknak pedig alacsonyan támadó csatagépekkel kellett felvenni a harcot.
A szovjet légvédelem első nagy sikerét az 1941. november 7-i díszszemlén érte el, amikor egyetlen német gépet sem engedtek eljutni a Vörös tér fölé.

1. 37 mm-es légvédelmi gépágyú. 1939-ben rendszeresítették. Önműködő fegyver, tárában öt tölténynek volt hely, lőtávolsága elérte a 8000 métert, hatásos tüzet 3–4000 méter magasságra tudott leadni, súlya 2100 kg. Gépi erővel, maximum 60 km/óra sebességgel vontatták.

2. 85 mm-es légvédelmi löveg. Erre a lövegtípusra épült a szovjet légvédelem. 1939-től gyártották, hordtávolsága elérte a 15 000 métert. Légi célpontok ellen 10 000 méterig volt hatásos, 9,2 kg súlyú lövedékének repeszhatása nagyobb távolságban is okozhatott sérülést az ellenséges gépeken. Gyakran használták földi célok, főleg páncélozott járművek ellen. Súlya 4300 kg, gépi erővel maximum 50 km/óra sebességgel vontatták.

8. tábla

Páncélosok. Az első világháború végtelenül elhúzódó lövészárok-harcai során szükség volt egy olyan harci eszközre, amely biztosan át tud haladni az árkokkal, természetes és drótakadályokkal nehezített terepen, páncélzata megvédi a gyalogsági fegyverek tüzétől és a lövegek repeszeitől, célját elérve megfelelő fegyverzettel meg tudja semmisíteni az ellenséges állások védőit.
A szovjet hadsereg számára is szükséges volt a páncélos fegyvernem kifejlesztése. Még az önálló szovjet gépkocsigyártást is megelőzve, elkészültek a Vörös Hadsereg számára az első páncélosok. Közülük a legismertebb típusokat jól kidolgozott technológiával nagy szériában gyártották. Segítették a harckocsik a spanyol köztársaságiakat a fasiszták elleni harcban, és helytálltak az első japán agresszió idején. 1941-re azonban kezdtek elavulni, többségük áldozatául esett a német támadásnak.
Ekkorra azonban a szovjet konstruktőrök kidolgozták a második világháború korszakának vitathatatlanul legsikeresebb páncélostípusát, a T–34-et.
T–34. Két változata: a *T–34/76* (l. 1. rajzon) és a *T–34/85* (l. 2. rajzon) vált ismertté.
Közepes méretű páncélos a T–34/76, súlya még 26,3 tonna, de a tűzerő és páncélvastagság megnövelésével a későbbi változatnál 32 tonnára növekedett. A jármű frontján 60 mm-re, a toronynál pedig 75 mm-re növelt páncélvastagság önmagában is tekintélyes, hatását azonban megsokszorozta a harckocsi speciálisan kiképzett alakja: a ferdén érkezett lövedékek egyszerűen lecsúsztak a járműről. A páncélos tornyát – ez akkor technikai bravúr volt – egyetlen darabból öntötték.
A járművet 500 lóerős dízelmotor mozgatta, mintegy 50 km/óra sebességgel, ami valamivel kisebb volt ugyan, mint a legjobb benzinmotoros tankok sebessége, de ezért bőségesen kárpótolt a dízelmotor kisebb fogyasztása.
Az első változatot 76 mm-es löveggel szerelték fel, a tűzerő növelése érdekében később áttértek a 85 mm-es lövegre.

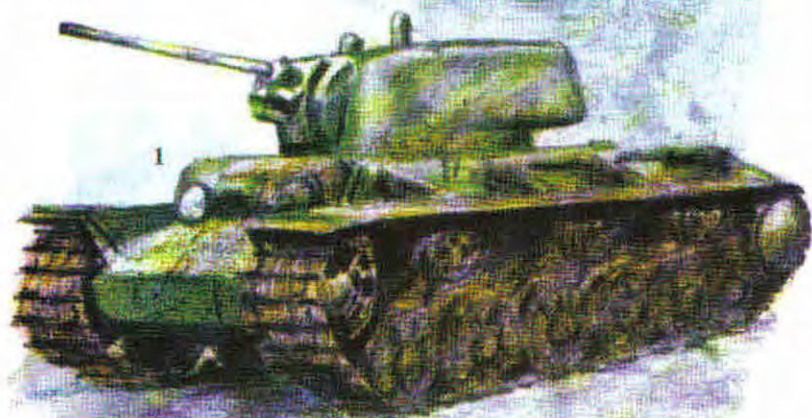

2

1. KV–I. A szovjet konstruktőrök főleg a spanyol polgárháború tapasztalata alapján igyekeztek egy olyan nehézpáncélos típust kialakítani, amely ellenáll a páncéltörő ágyúk tüzének, ugyanakkor megfelelő tűzerővel tudja támogatni saját harcoló gyalogságát. A KV típusú harckocsi tervezése 1939 februárjában kezdődött, szeptemberben már folytak az üzemi próbák, decemberben pedig a Legfelsőbb Katonai Tanács elfogadta a típust a Vörös Hadsereg számára. 1940-ben 234, 1941 első felében pedig 400 darabot kapott belőle a hadsereg. Ebben az időben a szovjet ipar évi termelőképessége 5660 harckocsi volt.
A KV–I típusú harckocsi páncélzata elérte a 75 mm vastagságot, súlya 43,3 tonna, motorja 550 lóerős dízelmotor, országúton 30, terepen 12 km/óra sebességgel tudott haladni.
1941-ben megerősítették a páncélzatot, a jármű súlya így 47,5 tonnára növekedett. Közben kifejlesztették a 152 mm-es tarackkal felszerelt KV–II típust. A KV–I azonban jelentősen elmaradt a T–34-esek mozgékonyságától, gyorsaságától, ezért 1942-ben újból átépítették, súlyát 42,5 tonnára csökkentették, sebességét viszont 42 km/órára növelték. A KV típusok közül a szakemberek a legfejlettebbnek a KV–85 típust tartják: tűzerejét egy 85 mm-es ágyú és két géppuska képezte.

2. Sherman. Az amerikaiak a szovjet kormánnyal kötött segélynyújtási egyezmény alapján páncélosokat is szállítottak a szovjet csapatoknak. Főleg a franciaországi partraszállás előtti időben, amikor a háborús termelésre átállított amerikai nehézipar már ontotta az új járműveket.
A Sherman páncélosok valamivel könnyebbek voltak, mint az európai front szovjet és német típusai. Igen jó harci tulajdonságokkal rendelkeztek; a második világháború valamennyi harcterén bevetették őket, több mint 55 000 darabot gyártottak belőlük a háború folyamán. Hazánk területén a 6. gárda-harckocsi-hadsereg és a Plijev által vezetett csoport állományában alkalmazták.

10. tábla

2

Rohamlövegek, páncélvadászok. A rohamlövegeket támadásban a rohamozó gyalogság közvetlen támogatására, védelemben pedig lesállásban vagy beásva, páncélelhárításra alkalmazták. Tulajdonságaik sok mindenben megegyeznek a harckocsikéval. Azonos alvázra is építik őket. Ám több harci tulajdonságukat tekintve alulmaradnak a harckocsikkal szemben. A páncélosok lövegtornyaik segítségével menet közben bármelyik pillanatban bármely irányba tüzelhetnek, ugyanakkor a legjobb rohamlöveg is legfeljebb 20 fokkal térítheti el lövege csövét a menetiránytól. Ennél erősebb oldalirányzás csak a kocsitest mozgásával lehetséges. A rohamlöveg tehát mindig szemből támad, oldalpáncélzata ezért gyengébb a harckocsiénál, erős homlokpáncélzata azonban jól érvényesül a szemtől szembe vívott harcban.
Hátrányát ellensúlyozta fegyverének könnyen növelhető tűzereje.

1. SZU–76. A második világháború egyik legnagyobb számban gyártott rohamlövege. 1945-ig 12 671 darab készült belőle. A T–60 könnyűpáncélos alvázára szerelték. A fürge, mozgékony, 11,2 tonnás jármű sebessége országúton több mint 40 km/óra. Felül nyitott küzdőterével, 26–30 mm-es páncélzatával elsősorban a támadó gyalogságot támogatta, védelemben is, de kiváló lövegével komoly veszélyt jelentett a német páncélos erőkre is.

2. ISZU–122. Az ISZU–122 rohamlöveg története az 1942-es évre nyúlik vissza. Ekkor a 152 mm-es tarackból és a KV–I alvázból kialakították az ISZ–152 rohamlöveget. 1943 végén ezt a típust az ISZ–I páncélos alvázára szerelt 122 mm-es ágyúval gyártották, melynek csövét a pontos célzás érdekében meghosszabbították. Nemsokára az ISZ–II páncélos alapján kifejlesztették az ISZU–152 modellt, amely tarackjával a legnagyobb tűzerejű rohamlövege volt a szovjet hadseregnek. Számos tulajdonságában felülmúlta a németek Elefántnak „becézett” Ferdinánd rohamlövegét.

11. tábla

2

1

1. SZU–85. 1942-ben vetődött fel a szovjet hadsereg főparancsnokságán, hogy a gépesített háború feladatainak megoldásához szükség lenne egy jó menettulajdonságokkal rendelkező páncélozott rohamlövegre. A T–34-es alvázának és lövegének felhasználásával hozták létre a SZU–85 rohamlöveget, amely 29,6 tonnájával valamivel könnyebb volt a megfelelő harckocsitípusnál, így gyorsabb is nála. Figyelmet érdemel a harcjármű célszerű, szokatlanul alacsony felépítése, szemben a szögletesebb kiképzésű hasonló német típusokkal. Előnyei már a kurszki csatában kitűntek.
Később a rohamlöveget továbbfejlesztették: 85 mm-es lövegét 100 mm-re, 75 mm-es frontpáncélját 110 mm-re cserélték.
A háború vége felé 122 mm-es lövegével már az egyik legjobb páncélvadásznak bizonyult.

2. SZU–76/L–42. A szovjet hadiipar a Nagy Honvédő Háború éveiben több mint százezer harckocsit és rohamlöveget gyártott. Voltak a győzelemnek olyan fegyverei is, amelyeket az ellenség kezéből csavartak ki. Ilyen volt a SZU–76/L–42 is. Ez a harcjármű különös körülmények között született. A háború folyamán előrenyomuló szovjet csapatok nagy mennyiségű hadianyagot zsákmányoltak, így került birtokukba a németek P–III páncélosa is. A járművek még jó állapotban voltak, a szovjetek igyekeztek tehát hasznukat venni. A P–III konstrukciója azonban nem volt olyan szerencsés, hogy változatlan formában harcba lehetett volna vetni. Akkor javasolták a szovjet hadmérnökök, hogy ezt a harckocsinak már elavult típust megfelelő átépítéssel rohamlövegként hasznosítsák. Leszerelték az eredeti tornyot, helyére egy 7,62 mm-es löveggel ellátott felépítményt helyeztek.
A 22 tonna súlyú, 50 km/óra sebességű jármű bevált. Utánpótlását a német veszteségek folyamatosan biztosították.

12. tábla

1

2

Szállító járművek. A modern hadviselésben a megfelelő szállító járművek ugyanolyan fontosak, mint maguk a fegyverek. Ezek segítségével lehet megoldani a harcoló egységek gyors mozgatását, biztosítani utánpótlását, a legmostohább időjárás közepette, természetes és mesterséges terepakadályok ellenében is.

A szovjet állam nehézipara számára óriási erőpróba volt, hogy hadseregét el tudja látni szállító járművekkel. A hátországba telepített ipar igyekezett megfelelni a feladatnak, megalapozva ezzel a gépkocsiipar további fejlődését. Ezenkívül a szovjet hadsereg angolszász szövetségeseitől kapott és az ellenségtől zsákmányolt járműveket is használt.

1. GAZ–AAA. A Szovjetunióban a modern, tömeges gépkocsigyártás 1931-ben kezdődött. Az akkori gazdasági követelményeknek megfelelően főleg mostohább útviszonyokat elviselő, erős tehergépkocsikra volt szükség. Ekkor alapozta meg hírnevét a GAZ két- és háromtengelyes tehergépkocsi, amely megbízható, jó terepjárónak bizonyult. Olcsón és nagy tömegben lehetett előállítani. Motorja 3280 cm^3-es, 50 lóerős volt, a 2500 kg súlyú kocsit könynyen vitte 65 km/óra sebességgel.

Ágyúk vontatására, fényszórók, könnyű légvédelmi fegyverek, sőt katyusák (l. 7. tábla) kilövőállványának hordozására is használták. Erre a tehergépkocsira szerelték a repülőgépmotorok, harckocsimotorok zaját felfogó lehallgatókészülékeket is.

2. GAZ–67. A szovjet hadvezetés egy könnyű, terepen jól mozgó gépkocsira adott megrendelést a szovjet autóipar szakembereinek. A feladatot a gorkiji autógyár kollektívája kapta meg, és 1943-ban már sorozatban gyártották a GAZ–67-es parancsnoki gépkocsit. Az új gépjármű először a kurszki csatában bizonyította be kitűnő tulajdonságait. Főleg a terep állította nehézségeket küzdötte le nagyszerűen, hiszen 64 fokos emelkedőn, 40 fokos dőlési szögben is tudott haladni.

13. tábla

1

2

1. Lovas szekér. Az előnyomuló szovjet csapatokkal mindenütt ott voltak a kis termetű, hosszú szőrű lovak, amelyek a hadtáp szekereit vontatták. A vezető nyugati stratégák már a háború előtt úgy vélték, hogy nincs szükség lóra a modern hadviselésben. Lassúnak, gyöngének tartották, többre becsülték a motort. A németek villámháborús sikerei a háború elején őket igazolták. A keleti fronton azonban nem lehetett nélkülözni a lóvontatást. A hó, a sár, az úttalan utak könnyen ottmarasztalták a legkorszerűbb Büssinget, Mercedest, Opelt is. És amíg a motoros járművek csak a számukra előírt üzemanyaggal közlekedtek, a lassan, de biztosan kocogó lovacskák bármilyen fellelhető takarmánnyal beérték. Szükség esetén a fogat vonóereje további lovakkal növelhető vagy pótolható volt.

2. Dodge Weapon. Az USA az 1941. december 7-én bekövetkezett japán támadás után lépett be a háborúba. Mivel erőit főként a csendes-óceáni térségben folyó hadműveletek kötötték le, Európában harcoló szövetségeseit elsősorban hadianyaggal és egyéb felszereléssel támogatta. A szállítás gyakran akadozott, feltartóztatták a német és a japán tengeralattjárók. A szovjet kormánnyal kötött segélynyújtási szerződés alapján szállították a szovjet hadsereg részére a Dodge Weapont is. Ezt a négy kerékmeghajtású terepjárót kimondottan katonai célra konstruálták. Alvázára különböző rendeltetésű karosszériákat lehetett szerelni. Ismerünk rajszállító, parancsnoki, rádiós, sebesültszállító változatot.
A terepjáró 6 hengeres, 80 lóerős motorja a 2694 kg önsúlyú és kb. 3/4 tonna teherbírású járműnek kb. 87 km/óra végsebességet biztosított.
A legnehezebb terepen is bevált, ha elakadt, csörlővel ki tudta húzni önmagát. Ez a tulajdonsága hazánk homokos vagy mocsaras területein is gyakran tett jó szolgálatot használóinak.

1

2

1. Ford G.P.A. kétéltű. A csendes-óceáni hadműveletek során az amerikai hadvezetés szükségesnek látta, hogy a trópusi esők övezetében levő folyókkal, tavakkal tarkított szigeteken harcoló csapatait kétéltű gépkocsikkal lássa el.
A Ford cég 1942 februárjában nyújtotta be a terveket, és áprilisban, egy hónap alatt már 3000 darabot gyártott. Mivel a karosszériát csónaképítő tervezte, a jármű szárazföldi menettulajdonságai kevésbé jók voltak. Összesen 12 775 darabot gyártottak belőle. Az antifasiszta hatalmak közti segélyegyezmény keretében nagyobb mennyiséget szállítottak a szovjet hadsereg részére. Itt az első sikeres szereplésük 1944 márciusában volt, a dnyeperi átkelésnél. Később hazánk területén is többször alkalmazták. Az 1650 kg súlyú kétéltű jármű 4 hengeres, 2196 cm³-es motorja országúton 90 km/óra végsebességet biztosított. Vízben, egy bekapcsolható hajócsavar segítségével a jármű 12 km/óra végsebességet tudott elérni.

2. M.3.A.1. felderítő páncélozott jármű. Ezt a típust az amerikaiak 1939 júniusától gyártották. Több mint 20 000 db készült belőle. Küzdőterében két vezető és hat szállított katona számára jutott hely.
Több változata ismeretes, alkalmassá tették hírközlő berendezések vagy sebesültek szállítására is. Fő feladata kétségtelenül a támadó gyalogság mozgatása és a felderítő szolgálat ellátása volt. Gyorsan támadó páncélosegységek mögött szállították vele a gyalogságot, amely így kevésbé volt kitéve az ellenséges nehézfegyverek tüzének és repeszek hatásának.
Önálló tűzereje is figyelemre méltó. Alkalmas volt arra, hogy több, különböző űrméretű géppuskát szereljenek rá. Esetenként aknavetővel is ellátták. Vontattak vele lövegeket is, főleg páncéltörőket.

15. tábla

1

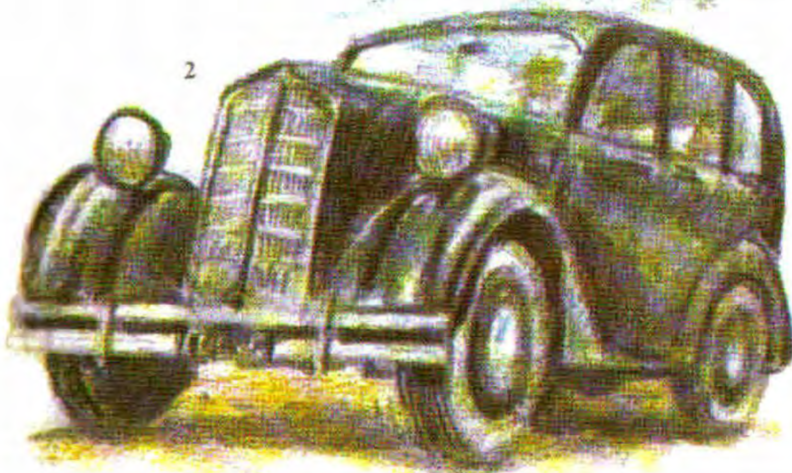
2

1. Dzsip. Az amerikai hadvezetés kezdettől fogva megkülönböztetett érdeklődéssel figyelte, hogyan váltak be az európai frontokon a különböző hadieszközök. Felfigyeltek a Volkswagen Művek parancsnoki kocsijára, a Kübelwagenre, és egy hasonlót rendeltek az amerikai autóipartól. Így született a Willys Jeep.
Az első gyártmányszériát (1500 db) azonnal elküldték a Föld minden részére próbajáratra, és a kocsi Ázsiától Afrikán át Európáig mindenütt bizonyította jó tulajdonságait. Megbízható, erős jármű, ugyanakkor könnyű mozgású, fordulékony és kitűnő terepjáró. Az idők folyamán 640 000 darabot gyártottak belőle. A dzsip 4 hengeres, 2200 cm^3-es motorja 54 lóerős teljesítményre volt képes. Végsebessége 104 km/óra. Ennél sokkal fontosabb az a katonai járműveknél nem nagyon figyelt körülmény, hogy igen alacsony volt a fogyasztása, 11,8 liter 100 kilométerre. A dzsip a szovjet hadseregben is elismerést vívott ki, nem csupán a nehéz terep leküzdésében jeleskedett, hanem könnyű löveget is vontattak vele.

2. ZISZ–101A. A szovjet gazdasági életnek elsősorban tehergépkocsikra volt szüksége, így eleinte kevés figyelmet fordítottak a személygépkocsik gyártására. 1935-ben kezdtek a moszkvai autógyárban egy személygépkocsi tervezéséhez, és 1936. április 29-én gördült be az első öt ZISZ–101 gépkocsi a Kreml kapuján, ahol maga Sztálin tekintette meg a járműveket, és tett észrevételeket a további fejlesztés szükséges teendőiről.
A háború ideje alatt már többnyire a ZISZ–101A változat volt használatban, és a konstruktőrök már a ZISZ–110 tervein dolgoztak. Hazánk területén a ZISZ személygépkocsikat főként magas beosztású parancsnokok használták; kényelmes és biztonságos jármű volt. A személygépkocsiknál megszokott kényelmi berendezések egy részét haditermelés idején mellőzték ugyan, de a 6 hengeres motor és a magas felépítésű karosszéria jól bírta az úttalan utakat és a nehéz terepet.

1

2

Dunai Flottilla. A szovjet hadiflotta a Balti-tengeren, a Fekete-tengeren és a Csendes-óceánon állomásozott, a beltengerekre flottillák települtek. 1944 nyarán, mikor a hadműveletek a Dunához közeledtek, a szovjet főparancsnokság létrehozta a Dunai Flottillát. Ennek hajóegységeit először 1944. augusztus 22-én vetették be a Dnyeperen, majd novemberben Apatinnál biztosította a 3. Ukrán Front zavartalan átkelését a Dunán.

1944. december elsején Miljukov korvettkapitány vezetésével négy őrnaszád és négy páncélos motorcsónak Baja térségében áttörte az ellenség folyami zárrendszerét, és a Dunán fölfelé haladt. A Dunai Flottilla a budapesti hadművelet során utánpótlás szállításával és folyambiztosítással támogatta a szárazföldi csapatok harcát. Szerepe volt a Budapest felmentésére irányuló kísérletek meghiúsításában is. 1945. március 16-át követően a Dunai Flottilla bekapcsolódott a 3. és a 2. Ukrán Front bécsi támadó hadműveletébe, melynek első szakaszában a szovjet csapatok befejezték hazánk felszabadítását.

1945. március 20-án Esztergom elfoglalásánál vettek részt a védelmi vonal áttörésében. Egy hét elteltével Komárom bevételéért küzdöttek.

A Dunai Flottilla hőstettei közé tartozik, hogy 1945 áprilisában gyors előretörésükkel megmentették Bécs legfontosabb Dunahídját, a Reichbrückét.

A Dunai Flottilla a legkülönbözőbb hajóegységekből állt. Páncélozott vízi járműveikre lövegek, géppuskák és sorozatvetők voltak felszerelve.

A háború folyamán is rendszeresen láttak el aknaszedő feladatokat; ez a háború végeztével fő feladatukká vált, nekik és az újjáalakult demokratikus magyar hadsereg egységeinek köszönhető, hogy a Dunán megindulhatott a hajóforgalom. Még a Balatonban levő német aknamezők felszedésében is segítettek.

17. tábla

Vadászgépek. A szovjet hadsereget védelmi háborúra készítették fel, így a repülőgépipar döntően védelmi feladatú gépeket gyártott. A szovjet konstruktőrök e kategóriákban lépést tartottak a világ élvonalával. A bevezetett típus cseréjére a harmincas évek legvégétől került sor, így a bevetési területen a német támadás időszakában többségében még a régi, elavult típusok voltak használatban, ezek jó része is a háború első óráiban áldozatul esett a német támadásnak. Így érthető a háború első időszakát jellemző német légi fölény, ezt először a moszkvai csatában sikerült megtörni. A szovjet repülőgépipar a háború folyamán 137 ezer repülőgépet adott a légierőnek. A hazánk területén folytatott harcokban a szovjet légierő már számbeli és műszaki fölényben volt a Luftwafféval szemben. Korlátlan ura volt a légtérnek.

1. LA–5. A Lavocskin, Gudkov és Gorbunov által tervezett gép 1940-ben került a csapatokhoz LAGG–1 típusjelzéssel. Később tervezői továbbfejlesztették, az új típus neve LAGG–3. A harcfeladatok azonban újabb változtatásokat tettek szükségessé, ezek már egyedül Lavocskin nevéhez fűződtek, így lett végül a hosszabb távon bevált típus neve LA–5. A gépet a sztálingrádi csatában vetették be. A háború során 5253 készült belőle. Műszaki adatai közül kiemelkedik a 620 km/óra sebessége, 800 km hatótávolsága és 11 000 méteres emelkedési magassága. Fegyverzetét 3 gépágyú alkotta, 150 kg bombaterhet vihetett magával.

2. JAK–7 vadászgép. A Jakovlev által vezetett tervezőiroda is a harmincas évek végén kapta a feladatot egy megbízható vadászgép tervezésére, melynek gyártását könnyen és gazdaságosan lehet megindítani. Ez a típus volt a legelterjedtebb szovjet vadászgép; 17 000 darabot gyártottak belőle. 520 km/óra sebessége, 10 000 méteres emelkedési magassága valamivel alatta maradt ugyan az előző típusénak, de fordulékonysága jobb. Fegyverzetét egy gépágyú és két géppuska alkotta.

18. tábla

1. IL–2 Sturmovik. 1938-ban készített az Iljusin által vezetett tervezőiroda egy új egyszemélyes csatagépet. A gép 1939 decemberében repült először, különböző vizsgálatok, próbák és viták után. Sorozatgyártása 1941-ben indult meg, s a háború kezdetén azonnal bevetették. A gép páncélzata miatt nehézkes volt, így a hátulról jövő támadásoknak könnyen áldozatul esett. Ezután áttervezték kétszemélyesre, helyet kapott benne egy lövész is, aki a hátulról jövő támadásokat hárította el.
A gép a német páncélosok rémévé nőtte ki magát, gépágyújával, bombáival felülről támadta őket, így mit sem ért ellenük a megerősített homlokpáncél.
Hazánkban főleg a debreceni és balatoni csaták győzelméből vette ki a részét, de jeleskedett Budapest ostrománál is.
Erős páncélzata mélyrepülésben is védte a benne ülő pilótákat a gyalogság kézifegyvereinek tüzétől. A háború folyamán közel 35 000 darab készült belőle. Műszaki adatai közül megemlítjük 470 km/óra végsebességét, 6000 méteres emelkedési magasságát, 600 km hatótávolságát, 5500 kg-os súlyát. Fegyverzete változó, két gépágyút és három géppuskát is szerelhettek rá, 600 kg bomba terhe mellett.

2. PO–2. Ez a típus volt a szovjet légierőnek leghosszabb ideig használt gépe. A Polikarpov által tervezett prototípus 1928. július 7-én repült először. Ez a könnyen kezelhető, biztos, nagy munkabírású géptípus halhatatlan érdemeket szerzett a szovjet katonai és polgári pilóták kiképzésében.
A háborúban elsősorban futár- és postaszolgálat, sebesültszállítás volt a feladata, de használták harci bevetésre is. Főként éjjelente indultak a PO–2-esek zavaró repülésre, hogy kisméretű repeszbombáikkal nyugtalanítsák az ellenséget. Főleg ezen a kétfedelű géptípuson vetették be a női pilótákat. Ebből a típusból több mint 33 ezer készült. Megemlítendő 140 km/órás sebessége, 980 kg súlya, 5000 méteres csúcsmagassága. Fegyverzete 1 géppuska.

19. tábla

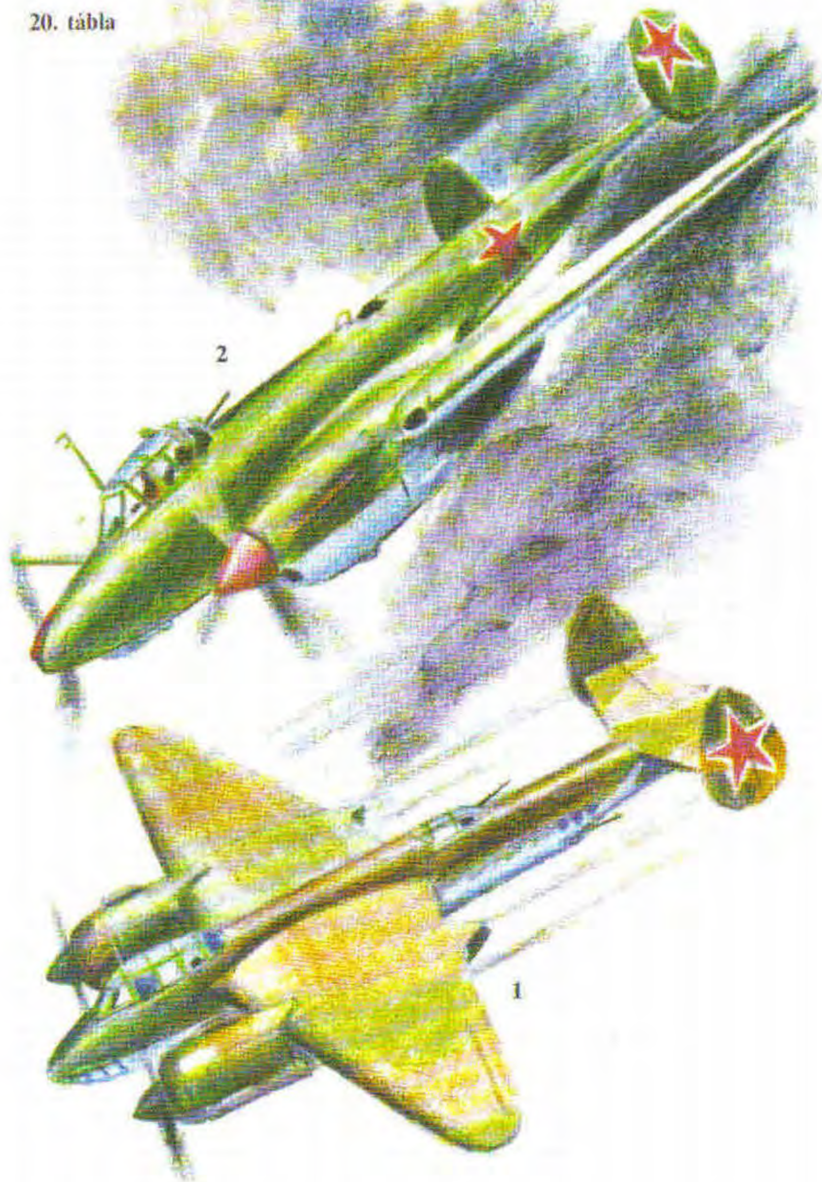
1

Bombázók. A szovjet légierő bombázógépeit csak akkor kezdték kifejleszteni, amikor a spanyol polgárháború tapasztalatai világossá tették, hogy a bombázók támogatása nélkül a szárazföldi csapatok csak nehezen, nagy áldozatok árán érhetnek el sikereket. A szovjet repüléstechnika korábbi eredményei – főleg a távolsági repülésben elért világrekordok – lehetővé tették, hogy rövid idő alatt kifejlesszék közepes bombázótípusaikat. A nehézbombázók tervezését nem szorgalmazták. A szovjet hadsereg hadicéljaitól idegen volt a nehézbombázók által okozott, hadászatilag olykor nem is indokolt totális pusztítás.

1. TU–2. A későbbi utasszállítóiról híressé vált Tupoljev tervezőirodája 1938-ban kezdte kialakítani ezt a géptípust. Első repülését 1940-ben sikerrel végezte, de a sorozatgyártást a kényszerű ipartelepítés és a fontosabbnak tartott vadászgépgyártás miatt csak 1942-ben indították meg. A gép 11,5 tonna súlyával a második világháború legnagyobb, sorozatban gyártott Szovjet bombázója volt – 2527 darabot gyártottak belőle. Sebessége 545 km/óra, hatótávolsága 2000 km, emelkedési magassága 9500 méter, fegyverzetét 2 gépágyú és 2 géppuska alkotta.

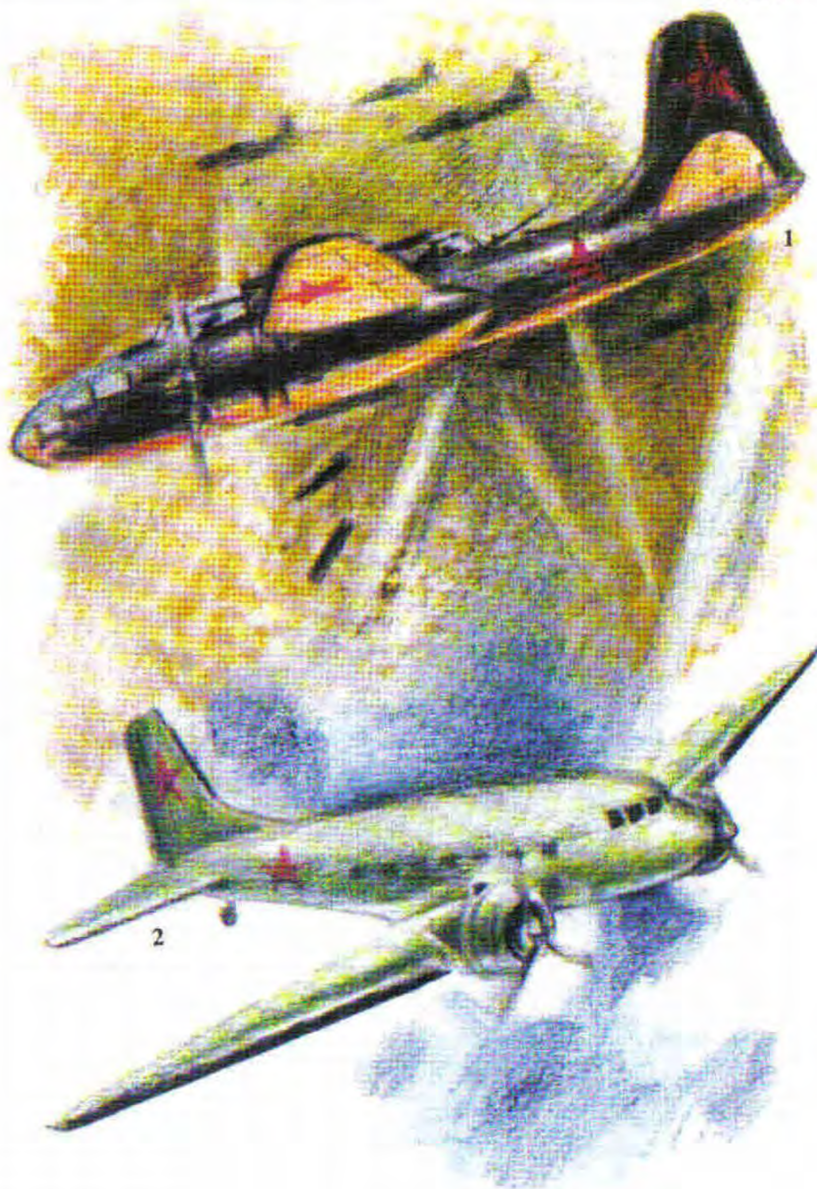
2. PE–2. Ezt a típust a Petljakov által vezetett tervezőiroda fejlesztette ki 1939-ben. Első elképzelésük egy olyan magassági vadász kialakítása, amely háromszemélyes túlnyomásos kabinjával elsősorban a nagy magasságban betörő ellenséggel veszi fel a harcot. Ezzel azonos időben fejlesztik ki az alaptípus zuhanóbombázó változatát is. Gyártását végül 1940-ben indítják meg. A gép megjelenése meglepetést keltett az ellenséges csapatok között. A hazánkért vívott harcokban is sikerrel szerepelt.
Összesen 11 427 darabot készítettek belőle. 580 km/órás végsebességet, 8800 méteres emelkedési magasságot, 1500 km hatótávolságot ért el. Fegyverzete négy darab 7,62 mm-es és egy 12,7 mm-es géppuskából állt. Egy tonna bombaterhet vihetett magával.

20. tábla

1. Boston. A Szovjetunió a szövetségesekkel kötött szerződés alapján kapta ezt a géptípust.
Az amerikaiak által kifejlesztett prototípus 1939 decemberében repült először. Az első megrendeléseket a franciáktól kapták. Franciaország német megszállása után az angolok vették át a rendelést. A gépből összesen 6178 darabot gyártottak, a Szovjetunió 3125-öt kapott belőle. Főként a németek utánpótlási és frontvonalait bombázták vele, de szerepet kapott Budapest védelmi rendszerének szétbombázásában is. Több változatban gyártották, egyes típusokra a Szovjetunióban lövésztornyot szereltek, hogy fokozzák védelmi erejét.
Adatai közül meg kell említeni 540 km/óra sebességét, 9750 méter emelkedési magasságát, 1750 km hatótávolságát, 4 gépágyúból és 2 géppuskából álló fegyverzetét. 1220 kg bombaterhet bírt el.

2. LI–2. 1938-ban a Szovjetunió megvásárolta a DC–3 típusú repülőgép gyártási jogát, ennek módosított változatát PS–84-es típusjelzéssel gyártották. 1942-ben, a háború első évének tapasztalata alapján, Liszunov konstruktőr vezetésével további módosítást hajtottak végre a gépen. Ekkor kapta meg a LI–2 típusjelzést. (A szovjet gyakorlatnak megfelelően a nehezebb csata-, bombázó- vagy szállítógépek jelzése mindig páros, a vadászoké pedig mindig páratlan végződésű szám volt.)
A típust mint szállítógépet sokoldalúan használták fel, főleg a kiterjedt partizánharc idején vált nélkülözhetetlenné, utánpótlást, hadianyagot, élelmet vitt, sebesülteket, foglyokat hozott. A típus a háború után is sokáig repült a MASZOVLET, majd a MALÉV szolgálatában. Adatai közül megemlítjük 290 km/óra sebességét, 5680 méteres csúcsmagasságát és főként 2500 km hatótávolságát, amelynek megtételére 24 teljesen felszerelt katonával a fedélzetén is képes volt.

1
2

1. Tábornoki ruha. A tábornoki egyenruhát a szovjet hadsereg legmagasabb rangú parancsnokai viselték. A tábornoki karhoz tartoztak a vezérőrnagyok, altábornagyok, vezérezredesek és hadseregtábornokok. A híres piros stráfos tábornoki nadrágot hordták a legmagasabb katonai rendfokozat tulajdonosai; a marsallok is.

A tábornokok sapkáján és ruháján piros és arany jelzések, gallérján tölgyfalomb, arany váll-lapjain pedig nagy csillagok hirdették, hogy viselőjük a szovjet hadsereg tábornoki karának a tagja.

A hazánk felszabadításában részt vett tábornokok közül Malinovszkij és Tolbuhin neve a legismertebb, éppen ebben az időben léptették elő marsallá őket. Örökké emlékezetes marad számunkra Zamercev tábornok is, Budapest városparancsnoka.

2. Pilóta-egyenruha. A pilóta a levegőben harcol, különböző magasságokban, olykor igen erős hőmérséklet-különbségnek, az időjárás viszontagságainak, a gyorsulás hatásainak és főként az ellenség fegyvereinek kitéve. Állandóan készen kell állnia arra, hogy sérült gépével szükség esetén kényszerleszállást kíséreljen meg, vagy – más lehetőség híján – ejtőernyőjével érjen földet. A repülőgép kisszámú személyzetének (legtöbbször egymagának a pilótának) jó reflexeket, sokfelé irányuló figyelmet követelő, bonyolult feladatokat kell megoldania.

A szovjet pilóták öltözéke többnyire szőrmével bélelt bőrből készült. Erős volt, meleg, védte viselőjét széltől, víztől, kisebb sérülésektől.

A légierő jelzése kék színű volt, jelvénye a nyitott madárszárny.

A szovjet légierő több gépén egy pilóta harcolt. Ő vezette a repülőgépet, tájékozódott, tartott kapcsolatot társaival, és harcolt az ellenséggel. A világháború légi harcai során kiderült, hogy az elveszett gépeket sokkal könnyebb pótolni, mint a jól képzett pilótát.

22. tábla

1. Téli ruházat. A második világháborúval foglalkozó nyugati szakirodalomban gyakran emlegetik a szovjet hadsereg győzelmét segítő „Tél tábornokot". A valóság ezzel szemben az, hogy a szovjet katonáknak ugyanúgy kellett tűrniük a hideget, mint a betolakodóknak, csupán jobban, körültekintőbben felkészültek rá, több évszázados tapasztalatok segítették őket ebben.
A téli ruházat alapja a pufajkanadrág és -kabát volt. Ennek az öltözéknek az anyaga vattával bélelt vászon. Könnyű volt, meleg, előállítása pedig olcsó és nagy tömegben megoldható. Jó tulajdonságai megmutatkoztak már a moszkvai, de főként a sztálingrádi és doni csatában. Hasonló célszerűséggel készült ugyancsak vattával vagy szőrmével bélelt, fülre is húzható sapkájuk, az usanka. Álcázás céljából gyakran használtak fehér köpenyt vagy ruhát, gyártottak is ilyet, de gyakran a katonák leleményessége alakította ki a hóköpenyt lepedőből vagy asztalterítőből.

2. Lovas katona. A Vörös Hadsereg történetében mindig komoly szerepe volt a lovasságnak. Ennek magvát a híres, régi lovas katonák, a kozákok alkották. Így a szovjet lovassági fegyvernem öltözéke és fegyverzete nagyrészt a kozák hagyományok nyomán alakult ki. A régi látványos lovasrohamok korszaka a géppuskák, a sorozatlövő gyalogsági fegyverek elterjedése után lejárt, de a felderítésben, futár- és őrszolgálatban még a Nagy Honvédő Háború idején is jelentős szerep jutott a lovasságnak.
A régi lovassági hagyományoknak megfelelően különösen nagy gondot fordítottak külsejükre, féltő szeretettel gondozták lovaikat. Egyenruhájuk kerek sapkájukban, téli kucsmájukban és hosszú köpenyükben tért el a többi fegyvernemétől. Fegyverzetükhöz kard is tartozott.
Hazánk területén különösen Plijev tábornok lovascsapatai hajtottak végre jelentős harccselekményeket.

2
1

1. Katonanő. A szovjet nők önként vállaltak katonai feladatokat; sokuknak hozzátartozóit ölték meg a fasiszták, sokuknak elhurcolták gyermekét, családját szórták szét, ebből merítették halált megvető bátorságukat. Egyenruhájuk a férfiakéval azonos volt, csak esetenként viseltek szoknyát.

Az egészségügyiek nemcsak a kórházakban, hanem az első vonalakban, a legnagyobb tűzben is kötözték, szállították a sebesülteket. A híradós lányok olykor életük árán is biztosították a hírközlés zavartalanságát. A közlekedésiek hóban-sárban irányítottak. Ott voltak a nők a csapatok törzseiben is, többnyire mint rádiósok, futárok, tolmácsok, irodaiak, térképészek. Harcoltak az első vonalakban is, nem egy mesterlövész akadt közöttük.

A pilótanők főleg a PO–2 típusú gépeken (l. 19. tábla) teljesítettek felderítő szolgálatot.

2. Nyári egyenruha. Népviseleten alapuló gimnasztyorka, csizmanadrág, csizma és pilotka (sapka), ezek voltak a szovjet hadsereg nyári egyenruhájának tartozékai. A ruha könnyű vászonból készült, színe zöldes, elvegyült a nyári természet színeivel. A csizmanadrágban bármilyen terepen könnyű volt a mozgás. A katona felszereléséhez tartozott a gázálarczsák is, melyben a gázálarcon kívül még többnyire kenyeret, lőszert és mahorkát (dohányt) is tartottak. Ezt a szabályzat tiltotta ugyan, de a célszerűség megkövetelte, hogy kéznél legyen mindaz, amire a harcoló katonának szüksége van. A sisak viszonylag könnyű volt, csak harcban hordták. A katonai vezetés lehetőség szerint igyekezett könnyebbé tenni a viseletet.

A Nagy Honvédő Háborúban óriási teher hárult a gyalogságra. Megfelelő mennyiségű biztonságos szállítójármű híján ellenséges tűzben is, a gépesített egységekkel együtt, gyalog kellett óriási távolságokat megtenniük.

Különösen fontos szerepük volt az utcai harcokban, így például Budapest felszabadításában.

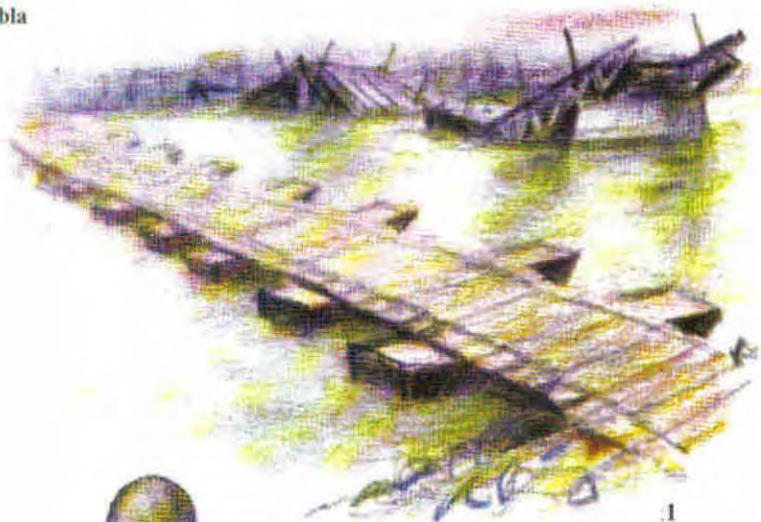

2

1

1. Utász, hidász. Már a római légiókat is kísérték útépítő alakulatok, és Dzsingisz kán mongol lovasai is felhasználták a legyőzött népek férfiait az akadályok – ellenséges várak, úttorlaszok – leküzdésére. Ennek a fegyvernemnek a fontosságát azonban a korszerű hadieszközök súlya és mérete adta meg. Különösen nagy szerepe volt az utászegységeknek a Szovjetunió területén folyó harcokban. A viszonylag fejletlen úthálózat, a németek által teljesen elpusztított vasút- és hídrendszer, valamint a mocsarak, erdők különleges terepakadályai között kellett biztosítaniuk a szovjet hadsereg előnyomulásának feltételeit, gyakran a támadó alakulatok előtt, az ellenség tüzében. Magyarországon elsősorban az elpusztított hidak miatt megbénult közlekedés helyreállításában vívták ki a szovjet utászok a magyar nép megbecsülését, szeretetét.

2. Tűzszerész. A modern harcászat az aknák egész sorát fejlesztette ki. Az ellenséges gyalogság rohamát a súlyra robbanó taposóaknákkal és a földfelszínen kifeszített huzal segítségével működő botlódrótos aknákkal próbálták megállítani. Készítettek harckocsiaknákat is, melyek csak a nehéz járművek több tonnányi súlyára robbantak. Nagy szerepük volt az aknáknak az utak, hidak, vasutak mentén folyt partizánháborúban és a vízi harcászatban is.
A német hadsereg hazánk területén hagyott aknáinak, lőszerraktárainak, a fel nem robbant bombáknak, lövedékeknek felkutatásában, hatástalanításában halhatatlan érdemeket szereztek a szovjet tűzszerészek. Speciális műszerük a kibocsátott folyamatos fény- vagy hangfrekvencia megváltoztatásával jelezte a közelben előforduló fémtárgyat. A felderített robbanóeszközt hatástalanították vagy felrobbantották. A veszélyes művelet közben sok szovjet katona áldozta életét a polgári lakosság nyugodt, biztonságos életéért.

25. tábla

2

Bolgár, román, jugoszláv katonák. A fasizmus elleni harc az egész világ, benne Európa népeinek közös ügye volt. Hazánk felszabadításában is részt vettek a már felszabadult Bulgária, Románia és Jugoszlávia katonai alakulatai. A szovjet hadsereg közeledtére 1944 szeptemberében a bolgár nép megbuktatta fasisztabarát kormányát, s ezután bolgár csapatok is részt vettek a fasiszták elleni harcban. Magyarország felszabadításáért a Sztojcsev altábornagy által vezetett I. bolgár hadsereg katonái harcoltak. Elsősorban a Dráva menti harcokban tüntették ki magukat a németekkel szemben. Az akkor elesett bolgár katonákat Harkányban külön katonai temetőben temették el.

A bolgár katonák egyenruhájának színe barna volt, fegyverzetük német és szovjet eredetű (l. 1. sz. rajzunk).

A nácik vereségének és a szovjet hadsereg előnyomulásának hatására Romániában 1944. augusztus 23-án népi felkelés tört ki. Megbukott Antonescu fasiszta, németbarát kormánya, és Románia hadat üzent eddigi szövetségeseinek.

A magyarországi harcokban a Tiszántúlon, majd Budapest ostrománál vettek részt az I. román hadsereg csapatai.

Hazánk területén több mint 210 000 román katona harcolt, összes veszteségük száma 42 000 ember; sokan közülük a rákosligeti román katonai temetőben pihennek.

Egyenruhájuk, különösen csúcsos sapkájuk jellegzetes (l. 2. sz. rajzunk). Felszerelésükben sok volt a francia és német eredetű, de 1944 őszétől egész hadosztályokat szerelt fel a Szovjetunió is.

A második világháború befejező hadműveleteiben a felszabadult Jugoszlávia hadserege is részt vett (l. 3. sz. rajzunk). 1944 végén alakult meg a III. jugoszláv hadsereg, amely a dél-magyarországi, Pécs környéki harcokban hősiesen helytállt.

Kötelékében az összes jugoszláv nemzet és nemzetiség soraiból toborzott harcosok küzdöttek; köztük a magyar önkéntesekből szerveződött Petőfi-brigád.

26. tábla

Ejtőernyősök, rádiósok. Magyarország területén nagy, egybefüggő ejtőernyős hadművelet nem volt. Az ejtőernyősöket speciális feladatok ellátására egyenként vagy kis csoportokban dobták le Dakota vagy LI-2 (lásd 21. tábla) típusú repülőgépekről.

A feladatuknak megfelelő kiképzést kaptak: ejtőernyős ugrás, rádiózás, álcázás, robbantás. A soknemzetiségű csoportok majd minden tagja jól beszélt magyarul – hiszen vagy magyar volt, vagy a szomszéd népek, szlovákok, ukránok, oroszok fia –, és ismerte hazánkat, főképp a földet érés környékét. Erre nagy szükség volt, hiszen az ellenséges vonalak mögött csak a lakosság segítségével tudták feladatukat ellátni. Arra törekedtek, hogy ellenálló fegyveres csoportokat szervezzenek, hírt adjanak a német csapatmozdulatokról, katonai objektumokat, hidakat, vasutakat robbantottak fel, ezzel segítve a felszabadító harcokat. Feladatukat főleg hegyes vidéken hajtották végre, ahol az ellenség szeme elől védelmet találtak. Sokan áldozták életüket hazánkért, köztük Szőnyi Márton, a hős pilóta is.

A rádiósok közül sokan ejtőernyővel értek földet az ellenség arcvonala mögött, ők tartottak kapcsolatot a parancsnoksággal, az ő közvetítésükkel érkezett az utánpótlás. Ők adták le a jelentéseket a fasiszta csapatmozdulatokról. Sok rádiós volt a hírszerzők között is, ők különböző módon jutottak át az ellenséges vonalakon, s adták folyamatos jelentésüket feletteseiknek.

Hazánk felszabadításában a szovjet hadsereg egyenruháját viselő magyarok is részt vettek. Ezerkilencszáztizenkilences vöröskatonák, akik a Szovjetunióba menekültek a Tanácsköztársaságot követő fehérterror elől, Spanyolországot megjárt internacionalisták (Ráth Károly, Gyáros László), a harc közben átállt vagy hadifogságba esett haladó gondolkodású katonák. Feladatuk főként a tolmácsolás, az agitáció volt. Ők voltak azok, akik az ellenség leghevesebb tüzében az első vonalból rádiós kocsin szóltak a magyar honvédekhez; az ő szavaiknak hatására dobta el a fegyverét sok magyar katona. Ők írták, szerkesztették a szovjet hadseregnek a magyar lakosság részére kiadott napilapját, az Új Szót.

27. tábla

Magyar ellenálló csoportok. A magyar népet akkori urai kényszerítették a háborúba a németek oldalán, a Szovjetunió ellen. Legjobbjai, a kommunisták, a haladó gondolkodású antifasiszták a háború egész ideje alatt harcoltak a németbarát rendszer, majd a hazánkat megszálló németek ellen. Sokan fegyverrel a kezükben, mint ellenállók, partizánok. A Kommunista Ifjúmunkás Szövetség akciógárdákat szervezett (Szír-, Marót-, Laci-csoport, újpesti, rákospalotai, kispesti–kőbányai csoportok) és önálló partizánegységeket irányított (Petőfi-gárda, Ságvári-gárda). Miskolc, Diósgyőr felszabadításához hathatós segítséget nyújtott a Rákóczi- és a Nógrádi-partizánegység. Nem volt egyenruhájuk, vagy – megtévesztő céllal – a magyar katonai egyenruhát viselték. A *Kisegítő Karhatalmi Alakulat*ot (KISKA) még a fasiszta rendszer szervezte honvédelmi, karhatalmi feladatok ellátására. A megszervezett egységek vezetését azonban nemegyszer igazi hazafiak vették át, akik a kapott fegyvert igyekeztek a nyilas rémuralom korlátozására felhasználni. Sok üldözöttet mentettek meg, sok nyilast tettek ártalmatlanná. Katonai mivoltukat csak katonasapkájuk, derékszíjuk és jobb karjukon a feliratos karszalag igazolta (l. 1. sz. rajzunk).
A *Budai Önkéntes Ezred* 1945. február 12-én alakult meg, miután a Debrecenben működő új magyar kormány hadat üzent az országot megszállva tartó hitleri Németországnak. Létszáma meghaladta a 2500 főt. Az állomány többsége különböző, a nyilasokkal és a németekkel való együttműködést megtagadó alakulatokból verbuválódott. Főleg a Vár körzetében harcoltak Varyházy Oszkár alezredes vezetésével. A szovjet hadvezetés is elismerte hősiességüket, és a Vár felszabadítása alkalmából rendezett díszszemlén a közös győzelem jelképéül a piros-fehér-zöld lobogót is kitűzték a Várra a vörös mellé.
A budai önkéntesek a honvédség egyenruháját hordták, megkülönböztetésül a bal karjukon és a Bocskai-sapkán vörös vagy fehér szalagot viseltek (l. 2. sz. rajzunk).

28. tábla

Kitüntetések. A nemesmedvesi harangocska csengő hangja 1945. április 4-én szabadságunk eljövetelét jelezte. A falucska felszabadulásával hazánk területén véget ért a háború. A nyugat felé húzódó harci zajok mindinkább elcsendesültek.

A harcokban hősiesen helytálló szovjet katonákat kitüntették. A *Budapest Bevételéért emlékérme*t azok kapták, akik kimagasló tetteket hajtottak végre fővárosunk felszabadításáért. Azokat az egységeket, melyek különösen kiérdemelték a megbecsülést, a felszabadított nagyvárosokról nevezték el. Hazánk felszabadítása során Budapestről, Debrecenről és Miskolcról neveztek el alakulatokat, s az utódalakulatok ma is büszkén viselik a kitüntető nevet (1. 1. sz. rajzunk).

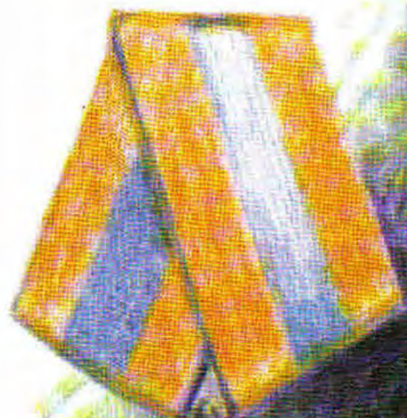
Azok az egységek, melyek három hónapot megszakítás nélkül az első vonalban harcoltak, hősiességükért megkapták a *Gárda* címet. Gárdistának lenni dicsőség volt, a harcosok büszkén viselték a gárdistajelvényt (1. 2. sz. rajzunk).

Népi államunk is éremmel jutalmazta hőseit. Partizánjainak mellét díszíti a *Fegyverrel a Hazáért* kitüntetés és a *Szabadság érdemrend*, melyet az ellenállási mozgalom résztvevőinek adományoztak (1. 3. sz. rajzunk).

A szovjet harcosok közül sokan sebesültek meg, sokan életüket áldozták szabadságunkért. A harcok színhelyét csaknem mindenütt katonasírok borítják. A háború után a hősök hamvait megfelelő tiszteletadással eltemették, de sok névtelen hősnek az örök enyészet takarta be tetemét. A katona, a hős emléke viszont örök. Nemcsak a szülő, gyermek, testvér gondolata száll a Kárpát-medence felé, ahol ismeretlen helyen nyugszik szerettük. Nem tudják, hogy hol halt meg, miként érte a halál, ki fogta le szemét, csak azt tudják róla, hogy a magyar nép szabadságáért áldozta életét.

Szeretettel és tisztelettel gondolunk mi is azokra, akik a legdrágábbat – az életüket – áldozták népünk szabadságáért.

29. tábla

1

3

2

TARTALOM

(Az első szám a tábla sorszámát, a második szám a hozzá tartozó szövegoldalt jelzi.)

A Kolibri Könyvek
eddig megjelent kötetei:

18,50 Ft

Léghajók, repülőgépek
Korok, divatok
Építészeti stílusok
Autók
A győzelem fegyverei

